

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

проф. Студеняк І.П.

вересень 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ
(КОЛЬОРОВИХ) РЕВОЛЮЦІЙ**

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2016

Робоча програма навчальної дисципліни «**Теорія і практика посткомуністичних (кольорових) революцій**» для здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні: доктор філософії/Doctor Philosophy (Ph.D) галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **052 Політологія** освітньої програми Політологія/Political Science.

Розробник:

Остапець Ю.О., доцент, доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології і державного управління.

Протокол № 12 від 25 червня 2016 року.

В. о. зав. кафедри _____ (проф. Вегеш М.М.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено методичною комісією кафедри політології і державного управління ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 5 від 24 червня 2016 року.

Голова _____ (доц. Зан М.П.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Очна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	1	1
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: 9	1	1
аудиторних – 3	Лекції:	
	15	4
самостійної роботи здобувача – 6	Практичні (семінарські):	
	15	4
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	60	82

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія і практика посткомуністичних (кольорових) революцій» надати здобувачам теоретичні та практичні знання щодо особливостей, причин, рушійних сил кольорових революцій у країнах Центрально-Східної Європи, посткомуністичних країнах та країнах «арабського пробудження» («Арабської весни»).

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальних компетентностей:

- **ЗК-1.** Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК-2.** Здатність фахово спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово у процесі наукової комунікації та досліджень.
- **ЗК-3.** Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- **ЗК-4.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- **ЗК-5.** Здатність бути критичним і самокритичним.
- **ЗК-6.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- **ЗК-7.** Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.
- **ЗК-8.** Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- **ЗК-9.** Здатність працювати в міжнародному контексті.
- **ЗК-11.** Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

2) професійних компетентностей:

- **ФК-1.** Комплексне розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.
- **ФК-2.** Поглиблене знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології та володіння категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.
- **ФК-3.** Комплексне розуміння принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.
- **ФК-4.** Комплексне застосування широкого спектру політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.
- **ФК-5.** Комплексне розуміння особливостей реалізації влади у різних політичних системах та застосування широкого спектру політологічних теорій, концептів і методів для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.
- **ФК-7.** Здатність фахово викладати політологічні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.

Крім того, вивчення вказаної вибіркової навчальної дисципліни дозволить здобувачу у подальшому орієнтуватися в проблематиці основних тенденцій розвитку в країнах, де відбулися «кольорові революції».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Опанувати універсальними навичками дослідника, зокрема застосування сучасних інформаційних технологій, розробки, організації та управління науковими проектами та/або науковими дослідженнями, презентації їх результатів у професійному середовищі через сучасні форми наукової комунікації (академічні наукові публікації, семінари, конференції), в засобах масової інформації та в публічній сфері у національному та міжнародному контексті.	ПРН-1.
Використовувати державну та іноземну мову як усно, так і письмово на рівні, достатньому для ефективної професійної комунікації, розуміння іншомовних наукових текстів та підготовки фахових публікацій в Україні і провідних наукових виданнях світу.	ПРН-2.
Комплексне розуміти природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.	ПРН-4.
Знати на поглибленому рівні нормативну та позитивну політичну теорію, політичний аналіз, порівняльну та прикладну політологію та володіти категорійно-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки.	ПРН-5.
Комплексно розуміти принципи функціонування та закономірності розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн та регіонів.	ПРН-6.
Комплексно застосовувати широкий спектр політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до певного історичного або сучасного контексту.	ПРН-7.
Комплексно розуміти особливості реалізації влади у різних політичних системах та використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.	ПРН-8.
Фахово викладати політологічні дисципліни на відповідному рівні даної освітньої кваліфікації.	ПРН-10.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Теорія і практика посткомуністичних (кольорових) революцій»:

№	Очікувані результати навчання з дисципліни
1.	володіти методологією аналізу політологічних текстів, вмінням аналізувати джерельну базу дослідження
2.	вміти написати та оформити наукову чи науково-популярну статтю з визначеної проблематики
3.	вміти оформляти результати дослідження
4.	вміти планувати наукове дослідження
5.	вміти презентувати наукове дослідження
6.	знати основні напрямки досліджень щодо умов, причин, сценаріїв, наслідків «кольорових революцій»
7.	вміти використовувати електронні джерела для висвітлення процесів, пов'язаних з здійсненням «кольорових революцій»
8.	вміти виокремити оригінальність та актуальність власного наукового здобутку
9.	знати головні особливості, сутнісні характеристики та можливі наслідки «кольорових революцій»

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік;
- письмове тестування;
- аналітичний реферат;
- презентація результатів виконаної індивідуальної роботи здобувача.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, письмове тестування з теми.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сам. роб.	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	50	26	100
3	3	3	3	3	3	3	3			

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	7	21
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	1	9
Реферат (аналітичне завдання)	1	20
Модульна контрольна робота	1	50
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота складається з трьох запитань описово-аналітичного характеру.

Перше запитання покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге запитання має на меті оцінити розуміння основних тенденцій розвитку партійних систем країн Європейського Союзу. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, друге запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків здобувача з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю.

Відповідно до «*Положення про порядок та методу проведення семестрових (курсових) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті*» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Революція як соціальний феномен: категоризація революцій.

Поняття «революція» в соціальних науках. Неолітична революція. Промислова революція. Буржуазна, соціалістична/комуністична революція. Інформаційна революція. «Кольорові» та оксамитові революції.

Політична і соціальна революція: порівняльний аналіз сутності теоретичних концептів. Модернізація та соціальна революція: спільне та відмінне (С.Гантінгтон). Демократичний транзит і соціальна революція.

Тема 2. Революційна ситуація: характеристика основних причин виникнення революцій.

Фактори впливу на логіку соціального протесту: 1) невдоволення людей («відносна депривація»); 2) уявлення людей відносно можливого ризику та очікуваних благ; 3) співвідношення між можливостями людей до дій та способами протидії та «каналювання» протесту у держави. Об'єктивні та суб'єктивні чинники виникнення революцій за В.Леніном.

Причини революцій. Роль політичних та економічних криз, релігійного та етнічного факторів. Роль міжнародної системи за Т.Скокпол. Роль реформ напередодні революцій. Революційні рухи та способи мобілізації населення на революційні дії. Конструювання революційної ідентичності. Революція як політтехнологія. Передбачення революцій. Роль лідерства в революційних подіях, типи лідерства. Наслідки революцій. Постреволюційні репресії. Зовнішні наслідки революцій.

Тема 3. Типи революцій.

Специфічні риси великих, народних, політичних, соціально-економічних, культурних та релігійних революцій. Палацові революції, політичні революції та соціальні революції. Масові революції, революційні путчі, реформаторські путчі та палацові революції. Периферійні та центральні революції за С. Хантінгтоном.

Типологія революцій К.Маркса: буржуазні та пролетарські. Класифікація революцій О. Ону на основі їх об'єму та ступеня поширеності: універсальні, світові революції (наприклад, Англійська революція XVII століття, Велика Французька революція, Лютнева та Жовтнева революції 1917 р. в Росії); місцеві, які за змістом діляться на політичні, соціальні та національні (Смутні часи на Русі, буржуазно-ліберальні – революції 1848р. у в Європі, 1905-1907 рр. у Росії, пролетарські – Паризька комуна 1871 р. тощо).

Р. Тантер, М. Мідларський за ступенем участі мас, тривалістю революцій, рівнем насильства та цілями повстанців виділяють 4 типи революцій: 1. Революція мас – рух широких соціальних сил, тривалий за часом, з високим рівнем насильства, який веде до фундаментальних політичних і соціальних змін; 2. Революційний переворот, «революція згори» – невисокий рівень участі мас, короткочасність, поміркованість в усіх сферах діяльності, наслідком є зміни

тільки в політичній системі суспільства; 3. Переворот-реформа – еkleктичний варіант, коли мета досягається на другому елементі, а перший – підпорядковується другому, тобто здійснюється більш мляво на відміну від революційного перевороту, з меншою рішучістю та інтенсивністю; 4. «Палацова революція» – заколот без участі мас, який є швидким, миттєвим, з «точковим» насильством і без будь-яких внутрішніх політичних змін.

Типології революцій Р.Міхельса, Дж.Петті, Ч.Джонса, Дж.Голдстоуна, В.Якушика, Е.Гідденса та інших.

Тема 4. Теорії революцій.

Три покоління теорій революції (1920–1930 рр.), загальні теорії політичного насильства (1960–1970 рр.), структурна теорія революцій (1970–1980). Конфліктна теорія, теорія колективної дії, теорії раціонального вибору, теорії відносної деривації, теорії модернізації, правові теорії, теорія обміну та інші щодо революцій.

Теорія революції К. Маркса: 1) революції викликані історичною необхідністю; революційна ситуація – наслідок суперечностей між продуктивними силами і виробничими відносинами в умовах певного способу виробництва; 2) невід’ємною частиною революції є конфлікт між домінуючим соціальним класом і новим «висхідним» з уже сформованою класовою свідомістю; 3) революції суттєво змінюють відносини між різними класами, що, у свою чергу, приводить до істотних змін у економічних відносинах, або завершуються переходом від одного способу виробництва до іншого.

Структурна теорія революції (Т. Скокпол, Е. Трібмергер). Т. Скокпол та Е. Трібмергер виокремлюють три необхідні та достатні умови революції: 1) конфлікт між традиційними елітами та державою; 2) міжнародний тиск з боку розвинутих країн; 3) організована масова мобілізація знизу, яка націлена проти представників центральної влади на місцях.

Чиста (справжня) революція Ш. Ейзенштадта 1) насильницькою зміною наявного політичного режиму, основ його легітимності і його символіки; 2) заміною недієздатної політичної еліти або панівного класу іншими соціальними групами; 3) далекосяжними змінами у всіх найважливіших інституційних сферах, передусім в економіці і класових відносинах; 4) радикальним розривом з минулим (хоча А. Токвіль вказує на умовність цього розриву); 5) на підставі своїх вкрай ідеологізованих, мілітаристських уявлень учасники революції вважають, що революція здійснює не тільки інституційні та організаційні перетворення, але вносить зміни до моральності та виховання, які вона створює, або породжує, нової людини.

Теорія революцій Дж.Шарпа, П.Штомпки, Ч.Тіллі, Е.Гідденса та інших.

Тема 5. «Кольорові революції». Революційні події в країнах ЦСЄ.

Витоки теорії кольорових революцій. «Доктрина Монро» про «експорт» демократичних цінностей. Теоретичні розробки концепту колбрових революцій Дж.Шарпом («Від диктатури до демократії. Концептуальні основи звільнення», 1993 р.).

Опозиційні рухи, як рушійні сили кольорових революцій. Студентські та соціальні рухи «Відсіч» (І.Мурович) в Сербії, «Кмара» (Г.Бокерія) в Грузії, «Пора» (В.Каськів) в Україні.

Дійові особи та виконавці (структура) революцій. Високопоставлені заступники революціонерів. «Революціонери», які поділяються на дві групи: піар технологи, журналісти, психологи і т. д. та молоді політики-революціонери. Прості громадяни, які створюють масовість революційних подій.

Періодизація кольорових революцій: особливості балканського, пострадянського та арабського періодів. Співвідношення внутрішніх та зовнішніх факторів у здійсненні революцій. «М'яка сила» як головний фактор кольорових революцій. «Оksamитова революція» як спосіб повалення комуністичних режимів (Східна Німеччина, Чехословаччина, Болгарія).

«Бульдозерна революція» в Югославії (24 вересня 2000 р.). Головна причина – фальсифікація результатів президентських виборів. Опозиційний рух «Відсіч», опозиційний блок «Демократична позиція» (В.Коштуніца) у революційних подіях. Підготовка та сценарій «бульдозерної» революції. Організація масових протестів. Перегляд результатів виборів та проголошення президентом Югославії опозиційного кандидата В.Коштуніци.

Тема 6. Кольорові революції на пострадянському просторі.

«Революція троянд» (Грузія, 2003 р.), «Помаранчева революція» (Україна, 2004 р.), «Революція тюльпанів» (Киргизія, 2005 р.). Невдалі спроби кольорових революцій: «Волошкова революція» (Білорусь, 2006 р.), «Революція підсніжників» (Вірменія, 2008 р.), «Кафельна революція» (Молдова, 2009 р.), «Снігова революція» (Росія, 2012 р.).

С. Белковський про 10 факторів «кольорових революцій»: зовнішній тиск; делегітимізація; параліч вертикальної соціальної мобільності; суперечності всередині владної еліти; відсутність проекту майбутнього; опозиційна сила; неможливість влади використати силу; регіонально-етнічні суперечності; особиста участь бюрократів та політиків у панівному класі; приводом для революції може бути фальсифікація виборів або серйозна локальна катастрофа

С. Марков про характерні риси «кольорових революцій»: 1) відсторонення керівництва від влади здійснюється не тільки мирним шляхом, але й насильницькими методами; 2) ключовим моментом є вибори. Опозиція заздалегідь оголошує себе переможцем, а будь-які інші дані оголошує фальсифікацією; 3) масові демонстрації в центрі столиці, блокування та захоплення ключових урядових будівель – головні методи впливу; 4) головна політична сила не партія, а широка коаліція неурядових організацій; 5) зовнішні сили, які відіграють важливу роль та забезпечують фінансування організаторів революції протягом декількох років до її здійснення; 6) революція відбувається, як правило, не в авторитарних країнах, а в напівдемократичних; 7) «кольорові революції» організовуються не контрелітою, а частиною старої еліти, яка в попередні періоди була при владі; 8) політичні наслідки ведуть до зміни геополітичної орієнтації на користь тієї зовнішньої сили, яка фінансувала та легітимізувала «кольорову революцію»;

9) стосовно демократії такі революції нейтральні; 10) «кольорова революція» готується та реалізується майже відкрито та публічно.

Сценарій «революції троянд» в Грузії та його схожість з югославським сценарієм. Фальсифікація парламентських виборів 2 листопада 2003 р. Рушійні сили революції «студентський рух «Кмара», «Об'єднаний народний рух» (М.Саакашвілі), «Демократи Бурджунадзе». Мирне захоплення парламенту та відставка президента Грузії Е.Шеварнадзе.

Тема 7. Кольорові революції на Близькому Сході.

Протестні рухи та революційні події «арабської весни» (2010–2011 рр.). «Революція кедрів» (Ліван, 2005), «Жасминова революція» (Туніс, 2010/2011), «Революція лотоса» (Єгипет, 2011). Протестні рухи в Алжирі, Палестині, Йорданії, Кувейті, та інших країнах.

Передумови «Арабської весни»: наявність тоталітарних та монархічних режимів, порушення прав людини, високий рівень корупції, загальний економічний занепад, безробіття та екстремальна бідність. Участь у протестних акціях середнього класу, молоді. Роль мережевих комунікацій у розвитку революційних подій. Мета протестних рухів «Арабської весни». Тиск на уряд з ціллю проведення соціально-економічних реформ та покращення матеріального становища.

Події в Тунісі як поштовх серії кольорових революцій, відомих під загальною назвою «Арабська весна». Масові акції протесту, відсторонення від влади президента і прем'єр-міністра Тунісу.

Наслідки «Арабської весни». Туніс: розпуск політичної поліції, правлячої партії, звільнення політичних в'язнів, вибори до Установчих зборів. Алжир: завершення 19-го надзвичайного стану. Ліван: підвищення на 40 % зарплати. Єгипет: відставка голови уряду, розпуск парламенту, судове переслідування Мубарака. Лівія: повалення влади М.Каддафі, перемога опозиційних сил. Кувейт: відставка голови уряду, розпуск парламенту. Сирія: відставка уряду, формування нової армії, скасування надзвичайного стану.

Результати перебігу політичних змін країнах «арабського пробудження»: 1) перехід від авторитарної до демократичної політичної системи (Туніс); 2) перехід від авторитарної держави через політичну нестабільність і тимчасове відкриття політичної системи до повернення авторитаризму у видозміненій формі (Єгипет); 3) рух від авторитарної системи через політичну нестабільність і глибоку суспільно-політичну поляризацію та фрагментацію влади до розпаду держави й громадянської війни (Лівія, Ємен).

Тема 8. «Помаранчева революція» та «Революція Гідності» як прояв нелінійного характеру режимної трансформації в Україні.

«Помаранчева революція» в Україні (листопад 2004 р.), її причини та рушійні сили. «Помаранчева революція» як одна із кольорових революцій на пострадянському просторі. Фальсифікація президентських виборів 2004 р. як початок революційних подій. Протистояння на Майдані. Утворення двох Майданів – Київського та Донецького. Утворення Комітету національного

порятунку (А.Кінах). З'їзд у Сєверодонецьку про утворення «Південно-Східної Автономної Республіки» (28 листопада 2004 р.).

Рішення Верховного Суду України про переголосування 2 туру президентських виборів. Перемога В.Ющенко та наслідки революційних подій для суспільно-політичного розвитку України. Причини незавершеності революційних подій та повернення до влади В.Януковича.

Помаранчева революція чи політичні технології. Протиставлення Сходу і Заходу України. Концепція двох Україн. Регіональний характер помаранчевої революції. Вплив регіонального поділу на суспільно-політичні процеси в Україні.

Революція Гідності (Євромайдан, листопад 2013-лютий 2014 р.). Причини, рушійні сили та наслідки революції. Масові акції протесту як відповідь на повідомлення про призупинення підписання договору Європейську інтеграцію України. Партії «Удар» Віталія Кличка, «Свобода» Олега Тягнибока і «Батьківщина» Арсенія Яценюка у протестних акціях.

Побиття студентів, розгін Майдану як початок загострення протестних акцій на Майдані. Переростання протестних акцій у відверто антипрезидентські. Розстріл мирних протестувальників на Майдані Відсторонення президента В.Януковича від влади. Втеча В.Януковича до Росії. Протестні акції в регіонах України. «Народна» люстрація.

Постреволюційні події та геополітичні наслідки.. Анексія Росією Криму. Самопроголошення Донецької і Луганської республік. Початок війни на Сході України. Трансформація політичної системи України.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: очна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Революція як соціальний феномен: категоризація революцій.	11	2	2			7
Тема 2. Революційна ситуація: характеристика основних причин виникнення революцій.	9	1	1			7
Тема 3. Типи революцій.	11	2	2			7
Тема 4. Теорії революцій.	11	2	2			7
Тема 5. «Кольорові революції». Революційні події в країнах ЦСЄ.	12	2	2			8
Тема 6. Кольорові революції на пострадянському просторі.	12	2	2			8
Тема 7. Кольорові революції на Близькому Сході («Арабська весна»).	12	2	2			8
Тема 8. «Помаранчева революція» та «Революція Гідності» як прояв нелінійного характеру режимної трансформації в Україні.	12	2	2			8
Модульна контрольна робота	–	–	–			–
Разом за семестр	90	15	15			60

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Революція як соціальний феномен: категоризація революцій	10	–	–			10
Тема 2. Революційна ситуація: характеристика основних причин виникнення революцій	10	–	–			10
Тема 3. Типи революцій	10	–	–			10
Тема 4. Теорії революцій	10	–	–			10
Тема 5. «Кольорові революції». Революційні події в країнах ЦСЄ	12	2	–			10
Тема 6. Кольорові революції на пострадянському просторі	13	–	2			11
Тема 7. Кольорові революції на Близькому Сході («Арабська весна»)	12	–	2			10
Тема 8. «Помаранчева революція» та «Революція Гідності» як прояв нелінійного характеру режимної трансформації в Україні	12	2	–			10
Модульна контрольна робота	–	–	–			–
Разом за семестр	90	4	4			82

5.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Форма навчання	
		очна	заочна
1	Тема 1. Революція як соціальний феномен: категоризація революцій.	2	–
2	Тема 2. Революційна ситуація: характеристика основних причин виникнення революцій.	1	–
3	Тема 3. Типи революцій.	2	–
4	Тема 4. Теорії революцій.	2	–
5	Тема 5. «Кольорові революції». Революційні події в країнах ЦСЄ.	2	–
6	Тема 6. Кольорові революції на пострадянському просторі.	2	2
7	Тема 7. Кольорові революції на Близькому Сході («Арабська весна»).	2	2
8	Тема 8. «Помаранчева революція» та «Революція Гідності» як прояв нелінійного характеру режимної трансформації в Україні.	2	–
Разом		15	4

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Форма навчання	
		очна	заочна
1	Тема 1. Революція як соціальний феномен: категоризація революцій.	7	10
2	Тема 2. Революційна ситуація: характеристика основних причин виникнення революцій.	7	10
3	Тема 3. Типи революцій.	7	10
4	Тема 4. Теорії революцій.	7	10
5	Тема 5. «Кольорові революції». Революційні події в країнах ЦСЄ.	8	10
6	Тема 6. Кольорові революції на пострадянському просторі.	8	11
7	Тема 7. Кольорові революції на Близькому Сході («Арабська весна»).	8	10
8	Тема 8. «Помаранчева революція» та «Революція Гідності» як прояв нелінійного характеру режимної трансформації в Україні.	8	10
Разом		60	82

6.5. Індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання з навчальної дисципліни **«Теорія і практика посткомуністичних (кольорових) революцій»** носить самостійний характер виконання окреслених завдань і тематично охоплює загальне змістовне навантаження з навчального курсу.

Аналітичне завдання з навчальної дисципліни «Теорія і практика посткомуністичних (кольорових) революцій» передбачає дослідження однієї з «кольорових революцій». Виконання завдання передбачає наступну логічну структуру викладу інформації (розділи): 1). виклад передумов революції; 2) характеристика основних причин революції; 3) вивчення рушійних сил революції; 3) опис сценарію революції (логіки революційних подій); 4) характеристика етапів та наслідків революції; 5) геополітичне значенні революційних подій; 6) вплив революції на трансформацію політичної системи; 7) участь політичних партій і рухів у революції; 8) характеристика нової еліти, яка отримала владу за результатом революційних подій.

6. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Адамович С. Помаранчева революція : розкол суспільства чи пошук національної ідеї / Сергій Адамович // Наукові записки. Серія «Політичні науки». «Демократичний транзит в Україні : підсумки електорального циклу 2004 – 2007 рр.». – 2008. – Вип. 3. – С. 44–48.
2. Арендт Х. О революції / Х. Арендт. – М.: Изд-во «Европа», 2011. – 464 с.
3. Барсамов В. А. «Цветные революции» : теоретический и прикладной аспекты / Владимир Александрович Барсамов // Социс: Социологические исследования : ежемес. науч. и общ.-полит. журн. Рос. акад. наук. – 2006. – № 8. – С. 57–66.
4. Бевз Т. А. Феномен «революція» у дискурсах мислителів, політиків, науковців : монографія / Тетяна Анатоліївна Бевз ; Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К. : ІПіЕНД, 2012. – 176 с.
5. Габер Є. В. «Арабська весна» на Близькому Сході: вибір моделі суспільної трансформації / Є. В. Габер // Суспільно–політичні трансформації в країнах Сходу на сучасному етапі : колективна монографія. – 2012. – С. 11–30.
6. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс. – М.: Эдиториал УРСС, 1999. – 704 с.
7. Гилев А. В. Политические трансформации на постсоветском пространстве: имеют ли значение «цветные революции»? / Алексей Владимирович Гилев // Полития. – 2010. – № 2 (57). – С. 107–121.
8. Гиря Г. «Оксамитова революція» як приклад ліквідації комуністичного режиму та здійснення демократичних перетворень / Ганна Гиря // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія. – 2010. – Вип. 15. – С. 22–24.
9. Гиря Г. Сутність політичних революцій: концептуальні підходи / Ганна Гиря // Вісник Львівського університету. Серія : філософсько-політологічні студії. – 2014. – Вип. 4. – С. 240–245.
10. Гиря Г. Нові форми революцій в сучасному глобалізованому світі: суть та особливості вияву / Г. Гиря // Вісник Львівського ун-ту. Серія філос. політолог. студії. – 2014. – Вип. 5. – С. 95–105
11. Голдстоун Д. К теории революции четвертого поколения / Джек Голдстоун // Логос. – 2006. – № 5 (56). – С. 58–103.
12. Дорофеев Д. В. «Цветные революции» в центральноазиатском регионе в контексте внешнеполитической стратегии США / Д. В. Дорофеев // Культура народов Причерноморья. – 2008. – № 125. – С. 51–54.
13. Іщенко А. А. Соціально-політичний характер та періодизація «помаранчевої революції» 2004 року / А. А. Іщенко // Інтелігенція і влада. – 2012. – Вип. 26. – С. 101–116.
14. Ігошина Ж. Б. Траєкторія демократичного транзиту арабських держав у контексті «арабських революцій» / Ж. Б. Ігошина // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3. – С. 164-172.
15. Ігошина Ж. Б. Трансформація арабських країн у контексті процесів глобалізації: монографія / Ж. Б. Ігошина. – Одеса : Фенікс, 2012. – 222 с.

16. Карпович О. Г. Цветные революции: теория и практика демонтажа современных политических режимов : моногр. / Олег Геннадьевич Карпович, Андрей Викторович Манойло. – М. : Юнити-Дана, 2015. – 111 с.
17. Катунин Ю. А. «Цветные революции»: методология и методы организации / Ю. А. Катунин // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Сер. : Философия. Культурология. Политология. Социология. – 2014. – Т. 27 (66), № 1. – С. 270–279.
18. Кіршенблат С. В. Досвід використання моделі «кольорових революцій» у посткомуністичних регіонах / Софія Володимирівна Кіршенблат // Політологічні та соціологічні студії : зб. наук. праць. – 2010. – Т. IX. – С. 463–474.
19. Колодій А. Про феномен революції в контексті сучасності / А. Колодій // Вісник Львівського ун-ту. Серія : Філософсько-політологічні студії. – 2014. – № 5. – С. 133-143
20. Колодій А. Транзитологічна парадигма суспільних змін у світлі помаранчевої революції / А. Колодій // Наукові записки нац. ун-ту “Острозька академія”. Серія: Політичні науки. – 2008. – Випуск 3. – С. 7-24
21. Концепт «Революция» в современном политическом дискурсе / под ред. Л. Е. Бляхера, Б. В. Межуева, А. В. Павлова. – СПб. : Алетейя, 2008. – 360 с.
22. Кудряшова И. В. Режимные трансформации на современном Арабском Востоке / И. В. Кудряшова // Политическая наука. – 2012. – № 3. – С.160-179.
23. Ланда Р. Г. Трагический финал «арабской политической весны» / Р. Г. Ланда // Страны Востока в контексте современных мировых процессов: социально-политические, экономические, этноконфессиональные и социокультурные проблемы: сб. науч. тр. – М.: ИВ РАН, 2013. – С.10-24
24. Левин З. И. Феномен «арабской весны» / З. И. Левин // Страны Востока в контексте современных мировых процессов: социально-политические, экономические, этноконфессиональные и социокультурные проблемы: сб. науч. тр. – М.: ИВ РАН, 2013. – С. 25-30
25. Максимов И. В. «Цветная» революция – социальный процесс или сетевая технология? [моногр.] / Илья Вадимович Максимов. – М. : Книга по Требованию, 2010. – 116 с.
26. Малинкович В. О причинах «Оранжевой революции» в Украине / Владимир Малинкович // «Оранжевая революция». Украинская версия : сб. / сост. М. Б. Погребинский. – М. : Изд-во «Европа», 2005. – С. 29–63.
27. Мацієвський Ю. Між авторитаризмом і демократією: політичний режим після «помаранчевої революції» / Юрій Мацієвський // Політичний менеджмент. – 2006. – № 5. – С. 18–32.
28. Мельвиль А. Ю. О траекториях посткоммунистических трансформаций / А. Ю. Мельвиль // Полис. – 2004. – № 2. – С. 64-75
29. Назаров Ю. Н. Революция (социально-философское исследование) : моногр. / Ю. Н. Назаров. – Шуя : Изд-во «Весть» ГОУ ВПО «ШГПУ», 2006. – 301 с.

30. Наумкіна С. М. Сучасні «західні» та «східні» революції: класична складова і особливості здійснення / С. М. Наумкіна, Г. В. Кравець // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип. 56. – С. 173–181.
31. Парсонс Т. Система современных обществ / пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева ; под ред. М. С. Ковалевой / Т. Парсонс. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
32. Пасісниченко В. Чому тьмяніють «кольорові революції? Парадокси теоретичного аналізу / В. Пасісниченко // Наукові записки нац. ун-ту «Острозька академія». Серія: Політичні науки. – 2008. – Випуск 3. – С. 25-36
33. Погребинский М. Как Украина шла к «оранжевой революции» / Михаил Погребинский // «Оранжевая революция». Украинская версия : сб. / сост. М. Б. Погребинский. – М. : Изд-во «Европа», 2005. – С. 123–136.
34. Пономарева Е. Г. «Цветные революции»: природа, символы, технологии / Елена Георгиевна Пономарева, Георгий Алексеевич Рудов // Обозреватель – Observer. – 2012. – № 3. – С. 36–48.
35. Романюк О. Посткомуністичні революції / Олександр Романюк // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4. – С. 16–28.
36. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / Питирим Александрович Сорокин. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
37. Фисун А. А. Демократия, неопатримониализм и глобальные трансформации / А. А. Фисун. – Харьков: Константа, 2006. – 352 с.
38. Хантингтон С. Ф. Третья волна. Демократизация в конце XX века / Сэмюэл Филлипс Хантингтон ; пер. с англ. – М. : РОССПЭН, 2003. – 386 с.
39. Шведа Ю. «Революція гідності» в контексті загальної теорії соціальних революцій / Юрій Шведа // Агора. Революція відбулася: що далі? – 2014. – Вип. 13. – С. 5–14.
40. Штомпка П. Социология социальных изменений / Петр Штомпка. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 418 с.
41. Эйзенштадт Ш. Н. Революция и преобразование обществ. Сравнительное изучение цивилизаций / Шмуэль Ной Эйзенштадт. – М. : Аспект-Пресс, 1999. – 416 с.
42. Якушик В. Українська революція 2004–2005. Спроба теоретичного аналізу / Валентин Якушик // Політичний менеджмент. – 2006. – № 2 (17). – С. 19–36.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Бібліотека політолога. URL: <http://politics.ellib.org.ua/>
2. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Org/Pages/default.aspx?OrgID=0000290>
3. Соціологічна група «Рейтинг» (Rating Group Ukraine). URL: <http://ratinggroup.ua/about.html>
4. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: <http://www.razumkov.org.ua/ukr/index.php>
5. Українські підручники онлайн : Політологія. URL: <http://pidruchniki.ws/politologiya/>
6. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>

7. Центр соціологічних і політичних досліджень та технологій "СОЦІОПОЛІС". URL: <http://sociopolis.com.ua/Sociopolis/About>